

משום שמדובר בכריכה דלית ליה גידודי. שאין לה גדר סביבה, וכיון שהיא דומה לנהר, גזרו חכמים שלא לשוט בה, למרות שאין חשש שמא יתקן חבית של שייטין לשוט בה.

הא — באמבטי דרבי אבהו, מדובר בכריכה דאית ליה גידודי, ואינה דומה לנהר אלא לכלי, ולא גזרו חכמים שלא לשוט בה. (186)

ואמר רב זירא אנא חזיתיה לרבי אבהו כשהיה רוחץ בנהר, שהניח ידיו כנגד פניו של מטה משום צניעות, ולא ידענא אי נגע באמה אי לא נגע.

בכריכה מלאה מים, למרות שאין חשש שמא יתקין חבית של שייטים בכריכה, ואפילו אם הכריכה עומדת בחצר, שאין חשש שמא יתזו מים למרחק ארבע אמות, אסור לשוט בה. (185) ואם כן וודאי שרבי אבהו לא עקר רגליו.

ומתרתת הגמרא: לעולם יתכן שרבי אבהו עקר רגליו ושט, מפני שלא גזרו חכמים שלא לשוט באמבטי ובכריכה, ומה שמצינו בבביתא שאסור לשוט אפילו בכריכה, לא קשיא,

הא, זה שאסרו חכמים לשוט בכריכה, היינו

האיסור הוא מחמת הגזירה שמא יתקין חבית, ולא בגלל החשש שמא יתזו מחוץ לארבע אמות. ולפי דבריו ראית הגמרא היא בין מכריכה שבחצר ובין מכריכה שמחוץ לחצר, ואם כן למסקנא אם אין גדר, בשתייהן אסור, ואם יש גדר, בשתייהן מותר.

ולדעת הרי"ף לפי הרמב"ן ראיית הגמרא מהברייתא היא שאסור לעקור מים מן הכריכה מפני שנראה כנהר, ולפי זה אין חילוק בין עומדת בחצר לעומדת מחוץ לחצר ובשניהם אסור דנראה כנהר. והרבותא היא שגם בחצר, כשניתזים מים נראה הדבר כנהר. [וראה הערה הבאה בקושיית הביאור הלכה].

ובעל המאור לפי דרכו בדברי הרי"ף, הקשה דבברייתא מבואר שאפילו בחצר אסור ומשמע שהחשש אינו משום שמא יתזו מים ויעברו ארבע אמות ברשות הרבים. ולפיכך הסיק כרש"י.

186. זהו פירושו השני של רש"י, וכתבו הריטב"א והרא"ה [בשיטה לר"ן] שהוא הנכון. וכן הרא"ש [ח] הרי"ן ובעל המאור הביאו רק פירוש זה.

האם יש לחוש לאסור לשוט בכריכה שמא יתזו המים מחוץ לכריכה ויעברו ארבע אמות ברשות הרבים.

185. רש"י מפרש את הרבותא בכך שאסור לשוט בכריכה העומדת בחצר, שאף על פי שאין בה חשש שמא יתזו ד' אמות אסור לשוט בה. משמע מדבריו שבכריכה העומדת מחוץ לחצר אסור לשוט שמא יתזו ארבע אמות, ולא רק בגלל הגזירה שמא יתקין חבית של שייטים. וכן כתב המשנה ברורה [שלט ד ועיין בשעה"צ ג שמקורו מרש"י].

ולפי זה ראיית הגמרא שאסור לשוט גם במקום שאין חשש שמא יתקין חבית של שייטים, היא רק ממה שאסור לשוט בכריכה שבחצר, דאסור מחמת הגזירה.

ונפקא מינה למסקנא, דמתרצינן שהברייתא מדברת בכריכה שאין לה גדר שהיא נראית כנהר, אבל כשיש לה גדר מותר. ואם אכן ישנו חשש שמא יתזו חוץ לארבע אמות, אזי בכריכה שמחוץ לחצר אסור לשוט אפילו אם יש לה גדר. וכן מסיק הביאור הלכה [שם ד"ה ואם]

ובמהרש"ל נקט בדעת רש"י, שגם מחוץ לחצר

תמהה הגמרא: הכיצד נסתפק רבי זירא? הרי פשיטא דרבי אבהו לא נגע באמה.

דתניא רבי אליעזר אומר כל האוחז באמה ומשתיין, ומחמת נגיעתו מתחמם ובא לידי קרי, הרי הוא כאילו מביא מבול לעולם. שזה היה החטא של דור המבול, שהיו מוציאין זרע לבטלה, הרי שאסור לגעת באמה, ואיך הסתפק רבי רבהו אם רבי זירא נגע או לא. (187)

מתרצת גמרא: **אמר אביי, עשאה להא דרבי אבהו, שהניח ידיו על אמתו בשעה שהיה רוחץ בנהר, כבולשת.**

דתנין: בולשת [חיל צבא נכרי, שדרכו לחפש מזון ולבוזז], **שנכנסה לעיר, הרי אם נכנסה בשעת שלום, אזי הביות היין שהיו פתוחות בזמן כניסת הצבא, אסורות מעתה בשתייה, שמא נסכו מהם לעבודה זרה.** ורק החביות שהיו פתוחות, מותרות.

אבל אם נכנס החיל בשעת מלחמה, אלו ואלו, הסגורות והפתוחות, מותרות, לפי שאין להם פנאי לנסך.

אלמא, כיון דבעיתי, שפוחדים אנשי החיל מחמת המלחמה, לא מנסכי באותו הזמן.
הכי נמי, הרוחץ בנהר הוא טרוד במעשיו,

ובפירוש ראשון כתב להיפך, זה שאסרו לשוט היינו בברכה דלית לה גדודי, שהמים מגיעים עד שפת הברכה, וכשדורך על שפתה ממחה את החול למים, ודומה למגבל, אבל כשיש שפה גבוהה למים מותר.

והרי"ף מפרש, שאם יש לברכה מחיצות אזי אם יתזו מים לא יצאו החוצה. אבל ללא מחיצות יש לחוש שמא יתזו מים החוצה.

ומבאר הרמב"ן במלחמות, שלדבריו הספק של רבי זירא הוא האם רבי אבהו עקר מים מהברכה החוצה או לא, שכן אם המים יוצאים מהברכה הרי היא נראית כנהר, וגזרו עליה גזירת השייטים. או שמא לא גזרו במקום שלא שייך לחוש שמא יתקין חבית. ועל זה מקשינן, הרי ודאי שגזרו, כדאיתא בבריתא שלא ישוט ואפילו היא עומדת בחצר, ומשמע שגזרו גם על בריכה שבחצר שלא לשוט בה מפני שהיא דומה לנהר. ומסקינן, אכן אין לשוט בברכה שאין לה גידודי שמא יתזו המים החוצה ונראית הברכה כנהר. אבל רבי זירא שט בברכה שיש לה גדודי, ואינה דומה לברכה, ולכן הסתפק רבי אבהו האם גזרו בה גם כן, או שמא מותר לשוט בה.

וכך נראה מדברי הרמב"ם [כג ה] והשו"ע [שלט ב] שנקטו כביאור הסוגיה כהרמב"ן, ופשטו את ספיקו דרבי אבהו לקולא, שמותר לרוחץ בברכה שבחצר שיש לה שפה מפני שעל ידיה המים אינם נעקרים, ויש היכר בינה לנהר. אבל ללא שפה, הרי היא דומה לנהר, ואסור. ותמה הביאור הלכה [ד"ה ואם], מדוע התירו בברכה שיש לה שפה רק במים שבחצר, הרי אם אין המים יוצאים אינו נראה כנהר בין בחצר ובין מחוץ לחצר.

ובעל המאור מפרש בדברי הרי"ף שהחשש הוא שמא יעקור מים וילכו ד' אמות ברשות הרבים, ועל זה מסקינן שאם יש גדר סביב הברכה מותר לשוט בה כי הגדר תחזיר את המים הניתזים. והקשה דבברייתא שנינו שאסור לשוט גם בברכה שבחצר ובה לא שייך החשש שמא יצאו חוץ לד' אמות. ולכן מסיק כדברי רש"י.

187. בנדה [יג א] איתא שזו דעת רבי אליעזר, אבל חכמים "אמרו לו לרבי אליעזר והלא נצוצות נתזין על רגליו ונראה ככרות שפכה

האם יש חילוק בין הירידה לנהר לבין העליה ממנו.

כי הא דרבא, בעת שהיה יורד לרחוץ בנהר, **שחי**, היה מתכופף בין כלכתו ובין בשובו ומסתיר בכך את אותו המקום, ולא היה חושש בהצנעתו שנראה ככופר בבריתו של אברהם אבינו.

ולעומתו **רבי זירא**, בין בירידתו לנהר ובין בעלייתו, **זקיף**, שכן חשש לדברי רב גם כשפניו כלפי העם. (190)

ואילו **רבנן דבי רב אשי**, תלמידי החכמים מבית מדרשו של רב אשי, **כי קא נחתי**, כשהיו יורדים כלפי הנהר, **זקיפי**, שכן בזמן שפניהם כלפי הנהר, אין בזה חסרון צניעות, והמכסה במקום שאין בו משום צניעות נראה ככופר בבריתו של אברהם אבינו, אך **כי קא סלקי**, כשעלו מהנהר, **שחי**, היו מכופפים עצמם משום צניעות. (191)

הגמרא מביאה מעשה השייך לדברי אביי לעיל [מ ב] "דברים של חול מותר לאומרם [בבית המרחץ] בלשון קודש".

ועל כן, **כיון דבעית, לא אתי להרהורי**, ואינו חושש שמא יבא לידי קרי. (188)

ומבאר הגמרא: **והכא, מאי ביעתותא** איכא? **ביעתותא דנהרא**, שמא יטבע בו.

ולכן הסתפק רב זירא האם רבי אבהו הניח ידו על אמתו או לא.

חוזרת הגמרא ומקשה: **איני, והאמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב: כל המניח ידיו כנגד פניו של מטה — כאילו כופר בבריתו של אברהם אבינו**, כי בכך שמכסה את מקום המילה הוא נראה כמי שמתבייש בה.

ומתוצת הגמרא: **לא קשיא. הא דאמרינן** אסור לכסות, היינו **כי נחית**, כשיורד לנהר, כיון שפניו כלפי הנהר, לא יכסה מפני שאין כאן ענין של צניעות, ואם יכסה, יראה ככופר בבריתו של אברהם אבינו. ואילו **הא דאמרינן שרב אבהו כיסה**, זה היה **כי סליק**, כאשר עלה מהנהר, כיון שפניו כלפי העם, היה מותר לו לכסות משום צניעות. (189)

ומצינו שיש בענין זה מחלוקת אמוראים,

וכשעולה אינו חייב לכסות. וכן כתב רש"י, שמותר לכסות משום צניעות. וכן משמע מדברי הר"ח. אבל **המגן אברהם** [ב ב] כתב שחייב לכסות. והביאו המשנ"ב.

190. רבי זירא לשיטתו, שאסור לכסות אף בעלייתו, סבר שרבי אבהו משום ביעתותא נגע, אבל לא משום צניעות, כי משום כך אסור לכסות.

191. מדברי הר"ח מבואר, שהגמרא מביאה ראייה מרבנן דבי רב אשי.

ונמצא מוציא לעז על בניו שהן ממזרים", וכתבו התוס', שגם חכמים לא התירו אלא כדי שלא יצא על בניו חשש ממזרים אבל בלאו הכי אסור. ולכן אם יכול לעמוד במקום גבוה וכיוצא אסור.

188. **הבית יוסף** [סוף סימן ג'] תמה מדוע השמיטו **הרמב"ם** והטור שבזמן שהוא בעית אינו בא להרהר ומותר לאחוז, וכתב שלא בקיאים באיזה ביעתותא לא יבא לידי הרהור כי הכל לפי מה שהוא אדם. והביא **שהסמ"ק** פסק כן להלכה. ע"ש.

189. מבואר שכאשר יורד אסור לכסות,

[סבון] לחוף את הראש, הביאו לי מסרק;

וכן הוסיף ואמר בלשון ארמית לאנשים שבבית המרחץ: **פתחו פומייכו**, פתחו פיכם כדי לשאוף את הבל בית המרחץ, ובכך **אפיקו הבלא**, הוציאו את הבל הזיעה מן הגוף.

ועוד אמר להם: **אשתו**, שתו ממיא דבי **באני**, מהמים של בית המרחץ, למרות שלא הוחמו לשתייה אלא רק לרחיצה.

אמר רבי זירא: **אילמלא באתי אלא לשמוע דבר זה**, דיי.

ומבאר הגמרא מהו החידוש ששמע רבי זירא מרב יהודה:

בשלמא באמירת "הביאו נתר הביאו מסרק", קא משמע לן, נמצינו למדים מדברי רב יהודה, כי **דברים של חול מותר לאומרם בבית המרחץ בלשון קדש**, וכדאביי. (193)

וכן מה שאמר רב יהודה **"פתחו פומייכו ואפיקו הבלא"**, נמי קא משמע לן **כדשמואל**,

רבי זירא הוה קא משתמיט מדרב יהודה, נמנע מלהראות לפני רב יהודה, משום דבעי, שרצה רבי זירא למיסק לארעא דישראל, לעלות לארץ ישראל, והיה חושש שרב יהודה יצונו שלא יעלה ארצה, היות ורב יהודה סובר שאסור לעלות בזמן הגלות מבבל לארץ ישראל.

דאמר רב יהודה: **כל העולה בזמן הגלות, מבבל לארץ ישראל, עובר ב"עשה", שנאמר** [ירמיה כז כב]: **"בבלה יובאו, ושמה יהיו"**. (192)

ורבי זירא סבר שהפסוק עוסק בענין כלי השרת שהורדו לבבל, ולא על ישראל שירדו לבבל.

אמר רבי זירא: **איזיל, ואשמע מיניה מרב יהודה, מילתא דבר תורה מבלי שיראני, ואיתי ואיסק**, אך ובעלה לארץ ישראל.

אזל רבי זירא, **אשכחיה**, מצאו לרב יהודה **דקאי בי באני** [כאשר הוא נמצא בבית המרחץ], **וקאמר ליה רב יהודה לשמעיה** [לשמעון] בלשון הקודש: **הביאו לי נתר**

הרמב"ם סבר רב יהודה שהפסוק "בבלה יובאו ושם יהיו" מלמד שאסור לצאת מבבל לשאר הארצות. ועיין שם בלחם משנה ובכתבי הגר"ח [עח קלא].

193. המגן אברהם [פה ב] הביא מספר חסידים שמידת חסידות להחמיר בזה. והביאו המ"ב [ט]. וראה בחת"ס שכתב, שהוא הדין במקום גילולים יש להחמיר. ומפני זה הנהיגו שלא לדבר בלשון הקודש, מפני שירדו לבבל שהיתה מלאה גילולים.

192. מדברי רב יהודה משמע שאסור לעלות לארץ ישראל, אבל לשאר הארצות מותר. אבל בגמרא בכתובות יש מימרא נוספת: אמר רב יהודה אמר שמואל: כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל, כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות. ושם מפרש רש"י, לפי שבבבל יש ישיבות המרביצות תורה תמיד.

והרמב"ם [מלכים ה יב] פסק רק את המימרא הראשונה המובאת בסוגיין, "כשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה לארץ כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות, שנאמר: בבלה יובאו ושמה יהיו". וכתב הכסף משנה שלדעת

דאמר שמואל: **הבלא** של המרחץ הנכנס דרך הפה, מפיך **הבלא**, מוציא את הבל הזיעה מהגוף. (194)

אלא מה שאמר "אשתו מיא דבי באני", מאי מעליותא, מהי המעלה שהמליץ עליה באמירה זו?

ומבאר הגמרא, דקא משמע לן רב יהודה כהא דתניא:

אכל ולא שתה, אכילתו היא כשופך דם עצמו, וזהו תחילת חולי מעיים.

אכל ולא הלך ד' אמות אחר אכילתו קודם שישן (195) — **אכילתו מרקבת במעיו, ואינה מתעכלת, וזהו תחילת [הגורם] ריח רע של הפה.**

הנצרך לנכביו ואכל — דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו, ולא ניקוהו לפני ההסקה, וזהו תחילת [הגורם] שיתמלא גופו

זיעה בעלת ריח זוהמא.

רחץ בחמין ולא שתה מהן — דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים. וזהו מה שחידש רב יהודה במרחץ. (196)

רחץ בחמין ולא נשתטף אחריהם בצונן — דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו אחר כך לצונן. שנתנית הברזל כשהוא רותח למים קרים היא זו שמחזקת את הברזל.

רחץ ולא סך את עצמו בשמן לפני הסיכה, דומה למים שמזלפים אותם על גבי חבית ואינם נכנסים לתוכה. (197)

מתניתין:

מזליאר הגרופ, כלי שיש בצידו בית קיבול קטן להניח בו גחלים, והוציאו ממנו את הגחלים מבעוד יום, שותין הימנו מים חמים בשבת, לפי שאינו אלא משמר את החום

שיהלך קודם אכילה, עד שיתחיל גופו לחום. וכל המטייל אחר אכילתו, הרי זה מביא על עצמו חלאים רעים וקשים. וכתב עבודת המלך, שלדבריו, הא דאמרינן "אכל ולא הלך ד' אמות", הכונה שלא הלך מעיקרא לפני האוכל, אכילתו מרקבת.

196. הרמב"ם [דעות ד יז] כתב: "לא ישתה מים קרים בצאתו מן המרחץ ואין צריך לומר שלא ישתה במרחץ". ולדבריו צריך לומר, שכונת רב יהודה שישתו ממי הרחיצה דוקא, ולא ממים קרים.

197. מדברי רש"י [לעיל מ ב ד"ה ובקשתי] משמע שסכין קודם הרחיצה, וכן כתב הרשב"א שם. ולפי זה כתב תוס' הרא"ש בביאור הגמרא

194. יש לדקדק, אם זו מימרא דשמואל, הרי זה דברי תורה, ואסור לאומרם בבית המרחץ?! וצריך לומר על פי הרמב"ן והר"ן שהובאו לעיל, שלמסקנא מותר לומר שלא בדרך הוראה אפילו ללא אפרושי מאיסורא. ובמשמרת מועד כתב, שדברים אשר הם בגדר דרך ארץ, תלוי הדבר בכונת האומר, שאם מכוין רק לעצה טובה, אין זה בכלל דברי תורה, ורק אם מכוין באמירתם לשם תלמוד תורה, הרי הם בכלל דברי תורה.

195. רש"י מפרש שיש ללכת אחר האכילה וכדאיתא בב"מ קיג ב: אמר שמואל, כל מילי ידענא אסותיהו לבר מהני תלת. ואחד מהם, מאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעה גרמידי. אבל הרמב"ם דעות [ד ב"ג] כתב: לא יאכל אדם עד

שנותר בו מערב שבת.

גמרא:

ומבארת הגמרא: היכי דמי מוליאר הגרופ?

תנא: כלי שיש בו שני בתי קיבול, אחד פנימי ואחד חיצוני, מים מבפנים, וגחלים מבחוץ.

אבל **אנטיכי**, כלי שהוא חם מאוד [ובגמרא מבואר מהו], אף על פי שגרופה מהגחלים, אין שותין הימנה. לפי שגם אחרי הגריפה הוא מוסיף הבל. (198)

אפילו ללא גריפה מפני שנראה כמבשל בשבת גם כשהגחלים נגרפו ממנו.

ג. **התוס'** הביאו בשם הר' פורת, שהנידון במשנה הוא האם מותר בשבת ליצוק יין לתוך המים שנתחממו מערב שבת. דאם נתחממו בוליאר שאינו חם כל כך, מותר, מפני שהמים אינם מבשלים את היין, אבל אם נתחממו באנטיכי, אסור כיון שהוא מבשל את היין.

והוסיפו **התוס'** רא"ש **הרשב"א** ו**הריטב"א** שבמוליאר גרופ מותר למזוג לתוכו יין למרות שהוא כלי ראשון מפני שאינו חם כל כך, אבל מים שנתחממו באנטיכי אסור למזוג לתוכו יין אפילו אם הועברו המים מהאנטיכי לכלי שני, או שנצטננו, שמא יבא לערות לאנטיכי רותח.

ד. **הרשב"א** מפרש שהנידון הוא לענין הפשרה בשבת, במוליאר גרופ מותר להניח בתוכו מים להפשרם, אבל באינו גרופ אסור מני שהוא כנותנו על גבי האש ממש [ולשיטתו מ ב] שאסור להפשיר על האש ממש, ודלא כהרמב"ן]. ובאנטיכי אסור להפשיר אפילו אם הוא גרופ לפי שמרוב רתיחתו אי אפשר להניח בו מים להפשר. [ולשיטתו לעיל [שם] שאסור להפשיר במקום שהיד סולדת בו אפילו אם יסלקם לפני שיתחממו]. ועי"ש שהביא בשם רבינו יונה שמתוך כך חששו שלא לשתות אפילו מים שנתחממו באנטיכי מערב שבת שמא יבא להפשיר בו בשבת. ובתוס' רי"ד הביא בשם רבינו גרשון שמפרש כמו הרשב"א.

ה. גם הר"ן נקט שהנידון הוא לענין הפשרה

"רחץ ולא סך דומה למים על גבי חבית", שאם לא סך לפני הרחיצה, "דומה לזולף מים על גבי חבית שלא נכנסו המים לתוך החבית, הכי נמין לא נכנסו רחיצת המים החמין לתוך גופו, כיון שלא סך תחלה ולא הועילה לו רחיצה". וכן ביאר המאירי.

ו**התוס'** תמהו על זה, דאמרינן בכמה מקומות שרוחצים ואחר כך סכין. וכתב **תוס' הרא"ש**, שמא היו סכין פעמיים. [וראה בתוס' ב"ב נג ב ד"ה הרחיצו]. ולכן כתבו **התוס'** שרוחצים ואחר כך סכין. ולפי זה, רחץ ולא סך דומה למים על גבי חבית, דהיינו, שאלמלי הסיכה שלאחר הרחיצה, אין המים נכנסים לתוך גופו. וכך היא דעת הרמב"ם [דעות ד יז] ו**הריטב"א**.

198. א. רש"י מפרש שהנידון במשנה הוא האם מותר לשתות מים שנתחממו מערב שבת בכלי חם. במוליאר, מותר לשתות, כיון שגרף את הגחלים מבעוד יום ואינם מוסיפים הבל, אבל אם לא גרף אסור מפני שמוסיפים הבל, ונתחממו באנטיכי שהוא מוסיף הבל גם לאחר הגריפה אסור לשתות. ומשמע מדבריו כשיטתו לעיל לו ב שכל דבר המוסיף הבל אסור להשהות עליו מדין הטמנה. וכן כתב **הגר"מ** הורוויץ.

ב. **הריטב"א** מפרש בדברי רש"י שהנידון הוא האם מותר להשהות כלי על האש בזמן שהגחלים מונחים על הכלי עצמו, דבמוליאר התיירו רק כשהכלי גרופ, אבל ללא גריפה אסור מפני שנראה כמחמם מים בשבת, ואנטיכי אסור

היכי דמי אנטיכי?

רבה אמר: **בי כירי.** בכירה עצמה ישנו בית קיבול קטן שבו מחממים את המים, וכיון שדפנות הכירה חמין מאוד לפי שמחממים בהם כל השבוע, הן מוסיפין הבל במים שבתוך הכירה גם לאחר שגרפו את הגחלים, והרי זו ככירה שאינה גרופה

רב נחמן בר יצחק אמר: **בי דודי**

ומבארת הגמרא: **מאן דאמר בי דודי, כל שכין בי כירי.**

ומאן דאמר בי כירי, אבל בי דודי, לא.

תניא כוותיה דרב נחמן: אנטיכי, אף על פי שגרופה וקטומה, אין שותין הימנה מפני שנחוששתה מהממתה.

מתניתין:

מכאן ואילך עוסקות המשניות והגמרא בדיני כלי ראשון וכלי שני.

קיימא לן "כלי ראשון — מבשל". דהיינו,

כלי שהיה על האש, והורד ממנה, הרי כל זמן שחומו הוא בגדר "חום שהיד סולדת בו", הוא מבשל כל דבר שנכנס אליו, מלבד בשר שור ומלח, כמבואר במשנה הבאה. אבל אם אין היד סולדת בו, הוא אינו מבשל, ומותר לשים בו תבשיל.

"כלי שני — אינו מבשל", ולכן מותר לתת תבשיל בכלי שני, למרות שהיד סולדת בו, שכן הוא הולך ומתקרר, ואין בו כח לבשל. חוץ מדברים שהם "קלי הבישול", שאסור להניחם אפילו בכלי שני. (199)

המשנה והגמרא שלפנינו עוסקות בדין עירוי מים קרים לכלי ראשון, ולהיפך.

המיהב, כלי מים רותח, **שפינהו** [ממימיו החמים, או שפינהו מהאש, והמים נותרו בו, וכפי שיתבאר בגמרא], **לא יתן לתוכו צונן בשביל** [עד] **שיחמו,** כי יש למיחם החם דין של כלי ראשון, והוא מבשל.

אבל נותן הוא מים צוננים מרובים לתוכו, או לתוך הכוס, כדי להפשירן. כיון שאין הצוננים מתבשלים בחמין, אלא להיפך, החמין מצטננים מהמים הקרים, ולכן מותר לעשות כן. (200)

המהר"ם קזיס, שגם לאחר שהתבשיל מגיע לידי יד סולדת אינו מתבשל מיד, אלא לאחר זמן, וכאשר הדפנות אינן חמות אזי הכלי במצב של התקררות מתמדת, ואין בכח המים לבשל את התבשיל, למרות שהם מביאים אותו לידי יד סולדת.

200. יש לדקדק, מהי הרבותא בכך שמותר להפשיר בכוס, הרי הוא רק כלי שני, ואם מותר להפשיר במיחם, כל שכן שמותר בכוס. ומצינו

בשבת, דבמוליאר מותר להפשיר, שכן כל שהגחלים אינם עומדות מתחתיו אלא בצידיו אינו נקרא "כלי ראשון" ומותר להפשיר בו, ואילו אנטיכי שהגחלים תחתיו נקרא "כלי ראשון" ואסור להפשיר בו. [כשיטת הראשונים לעיל מ ב שאסור להפשיר בכלי ראשון].

199. בביאור החילוק בין כלי ראשון לכלי שני, כתבו התוס' [מ ב ד"ה ושמע] שכלי ראשון דפנותיו חמות וכלי שני דפנותיו קרות. וביאר

גמרא:

שפינה מהמיחם את המים שבתוכו. וכן, מהו הביאור במה שנאמר תחילה "לא יתן לתוכו מים", ושוב נאמר "אבל נותן לתוכו".

אמר רב אדא בר מתנא: הכי קאמר, המיחם שפינה ממנו את המים חמין שבתוכו, ונתרוקן, לא יתן לתוכן מים מועטים בשיעור כדי שיחמו אותם המים מדפנות המיחם החמות, ואפילו אם כוונתו להשהותם בתוכו

שנינו במשנה: המיחם שפינהו, לא יתכן לתוכו צונן בשביל שיחמו. אבל נותן לתוכו כדי להפשירן.

ודנה הגמרא: **מאי קאמר?** האם כונת התנא שפינה את המיחם מהאש, או כוונתו לומר

ו. הגרע"א ציין לדברי התוס' לעיל [לט א בתירוץ הראשון] שאסור לתת תבשיל בכלי שני משום דמיחזי כמבשל, וזהו גופא מה שנאמר כאן במשנה שאסור לתת צוננים לתוך הכוס כדי לחממם, מפני שהוא מיחזי כמבשל, אלא רק נותן לתוך הכוס כדי להפשירן. ואמנם מדברי התוס' להלן [מב א ד"ה אבל כאמבטי] מבואר שמותר לתת צוננים בכוס שהיא כלי שני אפילו כדי לחממם, ולכאורה דבריהם סותרים למה שכתבו בדף לט א, והתוספת שבת [שיח מו] מיישב, שאם נותן לתוך כוס אין זה נראה כמבשל אלא אדרבה כמצנן את החמים. והפמ"ג [שם א"א לב לד] תירץ, שהתוס' לעיל אסרו מצד מיחזי כמבשל רק בדבר גוש, אבל מים במים מותר.

ז. האגלי טל [ס"ק כט ג] תירץ, לפי הדיעות שיש בישול אחר בישול בדבר לח מבושל שנצטנן [ראה לעיל מ ב], אפשר שהחידוש במשנה הוא שלא יתן מים מבושלים שנצטננו לכלי ראשון, ואפילו לכלי שני לא יתן עד שיתחממו. כי כיון שכבר נתבשלו, הרי הם קלי הבישול, האסורים אף בכלי שני. ולפיכך שנינו נותן לתוך הכס כדי להפשירן, ולא כדי שיחמו. אכן המשנ"ב [שיח כג ולט] פסק, שאף על פי שיש בישול אחר בישול בלח שהצטנן, מכל מקום, מותר להכניסו לכלי שני רותח.

כמה דרכים בביאור הלכה זו:

א. השיטה להר"ן ביאר, שתנא דמתניתין סבר שכלי שני מבשל, וזהו החידוש במשנה שנותן לתוך הכוס רק כדי להפשיר ולא כדי שיחמו. וכך מפרש הרע"ב. ולפי זה המשנה הבאה חולקת על משנה זו.

ב. הרמב"ן הרשב"א והר"ן [להלן מב א] מפרשים, שבכוס מותר אפילו לתת מעט צונן כדי שיתחמם, ואפילו אם היד תהיה סולדת בו מותר שכן כלי שני אינו מבשל. ומה ששנינו "או לתוך הכוס כדי להפשירן", מפרשים הראשונים שבכלי שני החימום הוא רק הפשר כיון שאינו מבשל. ועוד כתבו, שתיבת להפשירן מתיחסת רק למיחם. וכן משמע בתוס' שם [ד"ה אבל].

ג. הריטב"א תירץ, שמדובר בכוס שחיממו בה את המים והיא כלי ראשון, וקא משמע לן שמותר להפשיר בכוס מפני שהיא עומדת לשתייה ואינה מתחממת הרבה. וכן מבואר ברש"י [להלן מב א ד"ה בכוס].

ד. הכסף משנה [כב ה] נקט [בדעת רב אדא בגמרא] שבמיחם אפשר להפשיר רק כאשר הוא יבש ואין בו מים כלל, ובכוס שהיא כלי שני מותר לתת צוננים לתוך מים חמין.

ה. הפני יהושע כתב שמכוס נשמע למיחם שההיתר להפשיר במיחם הוא רק באופן שבוודאי לא יבא לידי בישול, כמו שכלי שני אינו מבשל.

ותמחה הגמרא: כיצד מותר ליתן מים צוננים מא-ב על מיחם שהיה על גבי האש ונתרוקן ממימיו? והלא בכך מצרף [מחזק ומתקן] הוא את הכלי, שכן בזמן שמחממים מים בכלי הוא מתקלקל, (203) ודרך הצורפים לחזקו על ידי שנותנים בו מים קרים לאחר שנתחמם ובוזה נגמרת מלאכתו, ואסור לעשות כן בשבת משום מכה בפטיש? (204)

זמן מועט עד שיפשירו, אסור, שמא ישכח וישארו במיחם, ויתבשל. (201)

אבל נותן לתוכו מים מרובים, בשיעור כזה שאינם יכולים להתבשל גם אם יהיו זמן רב, ויש במיחם רק שיעור כדי להפשיר. (202)

נעשה רק באופן שממלא את המיחם עד שפתו, אבל סתם נתינת מים למיחם חם אינם מצרפים אותו. והקשו התוס' מדוע לא תירצה הגמרא דרב אדא מתיר נתינת מים מרובים למיחם, אבל אינו מתיר למלאות עד שפת המיחם באופן שיגרום צירוף.

ולכן פירשו שישינו שני סוגי צירוף, כאשר המיחם ריק כל נתינת צוננים לתוכו גורם לו צירוף, וכאשר יש בו מים חמים, אינו נצרך אלא אם כן ממלאים אותו עד שפתו. וראה להלן בדברי רב ושמואל.

204. לשון רש"י: שכלי מתכות חם, ונותן לתוכו צונן, מחזקים את הכלי, וזו היא גמרא מלאכת הצורפין. שרתחת האור מפעפעתו, וקרוב להשבר, והמים מצרפין פעפועיו. ומשמע מדבריו שצירוף הוא מכה בפטיש, וכן כתבו הרמב"ן והראב"ד [יב א].

והרמב"ם [שם] כתב המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר וחייב. ואם מכבה גחלת של מתכת ונתכוין לצרף חייב משום מכבה.

ומדברי רש"י ביומא [לד ב] מבואר שצירוף אסור רק מדרבנן. וראה בתוס' שם שיש חילוק בין צירוף כלי שהוא מדאורייתא לצירוף עששיות וכל דבר שאינו כלי שאסור רק מדרבנן. וכן כתב הרמב"ן להלן [מב א].

201. לעיל [מא ב] נקט רש"י שמותר להפשיר מים על ידי האש במקום שהיד סולדת בו, ובלבד שישלם לפני שיתחממו בשיעור יד סולדת. והקשה הרשב"א דבסוגיין מבואר שאסור לתת מים במיחם ריק אפילו למעט זמן עד שיפשירו, מפני שחששו שמא ישכח ויתחממו. וכתב רש"י יתרץ, שהרגילות היא להכניס למיחם מים ולהסתפק ממנו מעט מעט, ולכן חששו שישכח ויתבשל, אבל ליד האש אין רגילות לחמם מים ולא חששו שיפשיר שם.

אכן לדעת הרשב"א עצמו ורוב הראשונים [וכן נפסק להלכה], אסור להפשיר במקום שהיד סולדת בו, ומאותו טעם אין לתת במיחם מעט מים כדי להפשיר.

202. הכסף משנה [כב ה והב"י שיח] מפרש בדברי הרמב"ם, שרב אדא מתיר להפשיר רק במיחם יבש, אבל במיחם שיש בו מים חמין אסור לתת בו הרבה מים צוננים למרות שאין המים התחתונים יכולים לבשל, וכמו שמצינו באמבטי להלן [מב א], שהיא חמה מאוד, ואסור ליתן אפילו הרבה צוננים למעט חמין. אבל מדברי המגיד משנה מבואר שרב אדא מתיר בין במיחם שפינה ממנו מים ובין במיחם שיש בו מים, ובלבד שיתן מים מרובים.

203. לדעת רש"י [להלן ד"ה אלא] הצירוף